

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра російської мови і літератури

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА

напрямок підготовки	доктор філософії
галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	035 Філологія
освітньо-наукова програма	Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство
статус дисципліни	дисципліна вільного вибору аспіранта

Форма навчання денна, вечірня, заочна
Навчальний рік 2020 – 2021
Семестр II
Кількість кредитів ЄКТС 3
Мова навчання українська
Форма підсумкового контролю залік

Розробник:

Мусієнко Валентина Павлівна, доктор філологічних наук, професор кафедри російської мови і літератури, Київський національний лінгвістичний університет.

Рецензенти:

Валюх Зоя Орестівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології та славістики, Київський національний лінгвістичний університет.

Снитко Олена Степанівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри російської філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Схвалено на засіданні кафедри російської мови і літератури, протокол №1 від «01» вересня 2020 р.

Завідувач кафедри

Мусієнко В. П.

Схвалено на засіданні вченої ради університету, протокол № 3 від «14» вересня 2020 р.

Голова вченої ради

(підпис)

Васько Р. В.

(ПІБ)

1. Мета вивченн навчальної дисципліни:

Сучасне суспільство характеризується як інформаційне, що детермінує зростання ролі комунікації в житті людини. З огляду на це в закладах освіти різного типу, в першу чергу на філологічних спеціальностях, вводяться курси теорії та практики комунікації різних видів, відроджено традицію вивчення риторики. Практичні потреби викладання мови як нерідної також вимагають осмислення теоретичного підґрунтя комунікативних процесів.

Мета курсу. Курс Комунікативної лінгвістики має навчально-дослідницьке покликання. Його завдання – познайомити аспірантів з аспектами комунікативних досліджень, методиками збору і аналізу матеріалу. У лекційному курсі аспіранти знайомляться з відомими теоріями комунікації, складниками комунікативної ситуації, таксономіями комунікативних актів.

Практичні заняття та самостійна робота зорієнтовані на вироблення умінь комунікативної кваліфікації висловлювань, розпізнавання комунікативних стратегій і тактик, встановлення перлокутивного ефекту, підбору дидактичних матеріалів, релевантних для комунікативних ситуацій різного типу.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) 3 кредити ЄКТС;
90 год., у тому числі:

лекції	20	<u>год.</u>
семінарські заняття		<u>год.</u>
практичні заняття	10	<u>год.</u>
консультації		<u>год.</u>
самостійна робота	60	<u>год.</u>

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни:

Успішне опанування курсів: філософія, загальне мовознавство, лексикологія, теоретична та історична граматики, історія літератури, стилістика.

Знання теоретичних основ системних теоретичних і практичних курсів окремих мов. Важливе значення набуває також загальний освітній рівень аспіранта, ступінь володіння мовними явищами.

4. Анотація навчальної дисципліни:

У першому модулі розглядається предмет і методи комунікативної лінгвістики.

У другому модулі аналізуються природа комунікації, моделі комунікації, структура комунікативної ситуації, породження і сприйняття мовлення.

Третій модуль присвячений типології комунікативних актів та характеристиці дискурсу.

У четвертому – розглядаються стратегії і тактики успішної комунікації.

5. Компетентності аспірантів, визначені навчальною дисципліною (освітнім компонентом) «Комунікативна лінгвістика»

Компетентності аспірантів з навчальної дисципліни (освітнього компонента) «Комунікативна лінгвістика» базуються на інтегральній, загальних і фахових компетентностях, визначених освітньо-науковою програмою «Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство, літературознавство, перекладознавство» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань із загальнофілологічних дисциплін (мовознавства, теорії літератури, перекладознавства, семіотики), історії їх становлення і розвитку, сучасного стану й

актуальних проблем, новітніх наукових парадигм і методології філологічних досліджень (мовознавчих, літературознавчих, перекладознавчих).

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до оволодіння загальнонауковим (філософським) системним світоглядом, аналізу, синтезу і генерування нових ідей.

ЗК 2. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження на основі набуття універсальних навичок дослідника, зокрема і в міждисциплінарних галузях.

ЗК 3. Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямів і закономірностей розвитку вітчизняної і світової науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації.

ЗК 4. Здатність до наукового пізнання, застосування здобутих знань у практичній діяльності на засадах загальної та спеціальної методології.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 1. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі комунікативної лінгвістики.

ФК 2. Здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної спеціалізації.

ФК 3. Уміння обробляти і продукувати тексти різних жанрів.

ФК 4. Здатність до застосування на практиці знань про моделі комунікації.

ФК 5. Здатність провадити комунікативний аналіз текстів та окремих висловлювань.

ФК 6. Здатність планувати, організовувати, здійснювати і презентувати прикладне дослідження в галузі комунікативної лінгвістики, лінгводидактики.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Форми оцінювання
Код	Результат навчання		
1.1.	сучасні уявлення про розвиток комунікативної лінгвістики та її місце у колі мовознавчих парадигм та основні методи дискурсивних досліджень	Форми: лекції, практичні заняття, самостійна робота Методи: інформаційно-репродуктивний, виконавський, продуктивно-практичний	усне опитування, перевірка письмових робіт, МКР
1.2.	знання проблематики та дослідницьких об'єктів комунікативної лінгвістики		
1.3.	поглиблені знання основних закономірностей, сучасних досягнень, змісту та принципів методики навчання іноземної мови на комунікативних засадах		
2. 1.	здатність використовувати знання моделей і принципів комунікації у змінних умовах у професійній та суспільній діяльності		
3.1.	уміння породжувати тексти різних комунікативних жанрів у межах професійної і суспільної діяльності		
4.1.	здатність самостійно проводити наукові дослідження та реалізувати дослідницькі завдання в галузі комунікативної лінгвістики		

Таблиця 2

**Матриця відповідності результатів навчання з дисципліни (освітнього компонента)
«Комунікативна лінгвістика» програмним результатам навчання, визначеним
освітньо-науковою програмою**

Програмні результати навчання	Результати навчання з дисципліни					
	1.1.	1.2.	1.3.	2.1.	3.1.	4.1.
ПРН 2. Критично аналізувати та оцінювати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження і пропонувати шляхи їх вирішення.	+	+	+	+		
ПРН 3. Порівнювати і класифікувати різні наукові погляди у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію; критично аналізувати власні наукові досягнення і здобутки інших дослідників.	+				+	+
ПРН 4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.				+	+	+
<i>ПРН 13. Визначати мету власного наукового дослідження, генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.</i>	+				+	+
<i>ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) та робочу гіпотезу з досліджуваної проблеми.</i>	+	+	+	+	+	+
<i>ПРН 15. Застосовувати принципи організації й проведення комплексних теоретичних і експериментальних досліджень в сфері філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) з урахуванням відомих наукових розвідок, міжнародних стандартів і рекомендацій.</i>				+	+	+
<i>ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.</i>	+	+	+	+		

7. Система оцінювання результатів навчання докторантів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень докторантів)

Перевірка підготовленості аспірантів з навчальної дисципліни передбачає виявлення 1) рівня теоретичних знань; 2) ступеня оволодіння вміннями комунікативного та дискурсивного аналізу.

7.1. Форми та критерії оцінюванн аспірантів:

– семестрове оцінювання:

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспіранта (аудиторна робота, самостійна та індивідуальна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»); невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських та практичних занять оцінюються як «0».

1) Критерії оцінювання усних відповідей

Оцінка – 5 балів за усну відповідь на практичному занятті ставиться, якщо аспірант достатньо повно, правильно і послідовно розкрив тему, виявив обізнаність в літературі з предмету, переконливо виклав свою точку зору на проблему, що розглядається, проілюстрував власними прикладами, дотримуючись при цьому норм літературної мови, можливі кілька мовленнєвих помилок.

Оцінка – 4 бали виставляється за повну, в цілому вірну, проілюстровану і послідовну відповідь, в якій може бути допущено не більше одної неточності фактичного характеру, одної погрішності в терміновживанні і не більше одного порушення послідовності викладу, можливі кілька мовленнєвих помилок.

Оцінка – 3 бали оцінюється відповідь, в якій викладені основні положення теми, що розглядається (не менше 50% матеріалу). Допускається не більше двох погрішностей фактичного характеру, не більше двох неточностей терміновживання, не більше двох порушень послідовності викладу, кількість мовленнєвих помилок не перевищує шести.

Оцінка – 2 бали ставиться, якщо тема розкрита менш ніж на 50%, допущено більше двох помилок фактичного характеру, більше двох помилок в терміновживанні, більше шести мовленнєвих помилок

0 балів виставляється, якщо аспірант не відповів на питання.

2) Критерії оцінювання письмових завдань

5 балів виставляється, якщо завдання виконане цілком і правильно, при цьому може бути допущено один недолік в виборі мовних засобів і одна неточність в оформленні

4 бали ставиться при виконанні практичного завдання не менш ніж на 75%, при цьому може бути допущено два – три недоліки в виборі мовних засобів і одна неточність в оформленні.

3 бали ставиться, якщо практичне завдання виконане не менш ніж на 50%, при цьому допущено не більше двох неточностей у оформленні і не більше шести недоліків в виборі мовних засобів.

2 бали може бути виставлено, якщо практичне завдання виконане менше ніж наполовину і при цьому допущено погрішностей більше, ніж для оцінки „задовільно”.

0 балів виставляється, якщо практичне завдання не виконане.

3) Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу. Модульні контрольні роботи оцінюються в 4-бальній системі: («відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконана контрольна робота оцінюється як «0».

Контрольна робота з предмету включає теоретичне питання і практичні завдання.

Критерії оцінювання аналогічні поточному оцінюванню усних відповідей і письмових завдань.

Загальна оцінка за контрольну роботу виставляється як середньоарифметична оцінка відповідей на всі питання з точністю до десятої частки. Ця оцінка трансформується в рейтинговий бал за модульну контрольну роботу шляхом застосування коефіцієнту 10 і може скласти 50 балів.

- **підсумкове оцінювання:** залік
- **умови допуску до семестрового іспиту, диференційованого заліку:** відпрацювання практичних занять.

7.2 Організація оцінювання.

У структурі модуля курсу оцінюються такі складники: аудиторна робота аспіранта, самостійна робота аспіранта, індивідуальна робота аспіранта, модульна контрольна робота.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспіранта (аудиторна, самостійна, індивідуальна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування практичних занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії виставляється одна оцінка за аудиторну та самостійну роботу аспіранта як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Ця оцінка трансформується в рейтинговий бал за роботу протягом семестру шляхом помноження на 10. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити 50. Аспірант може виконати додатково індивідуальне завдання, яке також оцінюється в межах 5 балів і додається до семестрового рейтингового балу, але в межах 50 балів.

Модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу. Модульна контрольна робота оцінюється в межах 50 балів. Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за роботу протягом семестру і рейтингового бала за МКР і може скласти 100 балів.

Підсумкова оцінка (залік) визначається семестровим рейтингом і переводиться у національну систему та систему ЄКТС за прийнятою в Університеті шкалою.

Відмітка про залік виставляється за умови семестрового рейтингу 60 і вище балів. Якщо семестровий рейтинговий бал складає 59 і менше балів, аспірант складає залік в усній формі. У разі успішного складання заліку йому виставляється оцінка: «зараховано» / E / 60 балів, у разі нескладання заліку йому виставляється оцінка: «незараховано» / FX / отриманий семестровий бал.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно	A	30-100	зараховано
Добре	B	82-89	
	C	75-81	
Задовільно	D	66-74	
	E	60-65	
Незадовільно	FX	0-59	незараховано

8. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	Тема	Кількість годин			
		Денна форма			
		Разом	у тому числі		
лекції	практичні заняття		самостійна робота		
Змістовий модуль 1. Комунікативна лінгвістика як наука					
1.	Тема 1. Комунікативна лінгвістика як наука.	12	4		8
Змістовий модуль 2. Природа комунікації					
2.	Тема 1. Модель комунікації.	12	4		8
3.	Тема 2. Комунікативна ситуація.	10	4	2	4
	Разом за змістовим модулем 2	22	8	2	12
Змістовий модуль 3. Теорія ілокутивних актів					
4.	Тема 1. Теорія ілокутивних актів. Типологія комунікативних актів.	10	4	2	4
5	Тема 2. Організація комунікативної діяльності. Поняття дискурсу. Проблема комунікативного жанру.	14		2	12
	Разом за змістовим модулем 3	24	4	4	16
Змістовий модуль 4. Успішність комунікації					
6	Тема 1. Прагматика комунікації.	10	4	2	4
	МКР	22		2	20
	Разом за змістовим модулем 4	32	4	4	24
	Усього годин	90	20	10	60

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Комунікативна лінгвістика як наука

Логіка викладу:

1. Комунікативна лінгвістика в колі лінгвістичних парадигм.
2. Історія становлення комунікативної лінгвістики.
3. Комунікація як предмет комунікативної лінгвістики. Базові поняття.
4. Методи дослідження комунікації.
5. Основні одиниці комунікації.

Тема2. Моделі комунікації

Логіка викладу

1. Комунікація як діяльність.
2. Типи спілкування.
3. Спілкування в умовах інформаційного суспільства.
4. Моделі спілкування К. Бюлера, В. Шрамма.
5. Аспекти комунікативного аналізу в контексті комунікативної моделі.

Тема3. Комунікативна ситуація

Логіка викладу

1. Компоненти комунікації.
2. Вербальні та невербальні засоби комунікації.
3. Поняття контексту.
4. Мовна особистість.
5. Вітчизняні та зарубіжні дослідження мовної особистості.
6. Перспективні аспекти досліджень.

Тема4. Структура ілокутивного акту. Типологія ілокутивних актів

Логіка викладу

1. Становлення теорії. Поняття мовленнєвого акту Ф. де Соссюра, Л. Щерби, К. Бюлера.
2. Умови здійснення мовленнєвого акту.
3. Структура комунікативного акту за Дж. Остіном і Дж. Серлем.
4. Поняття локуції – ілокуції – перлокуції, їх аналіз. Способи розпізнавання ілокуції, встановлення ефективності перлокуції та адекватності локуції.
5. Засади для класифікації комунікативних актів.
6. Два підходи для типології. Малочисельні таксономії: Дж. Остін, Дж. Серль – Д. Вандервекен, Дж. Ліч, Г. Почепцов, К. Бах, Р. Харніш, Дж. Оуер, Д. Вундерліх, У. Стайлз. Багаточленні таксономії: Ю. Апресян, Т. Баллмер, В. Бренненштуль, А. Вежбицька.
7. Непрямі мовленнєві акти. Їх роль у комунікації.
8. Перспективи дослідження ілокутивних актів.

Тема5. Організація комунікативної діяльності

Логіка викладу

1. Проблема співвідношення ілокутивного акту та мовленнєвого жанру.
2. Дискурс як одиниця комунікації.
3. Співвідношення тексту і дискурсу.
4. Типи дискурсів.
5. Імпліцитна інформація.
6. Пресупозиції.
7. Поняття вертикального контексту.

Тема 6. Прагматика комунікації

Логіка викладу

1. Комунікативні інтенції.
2. Комунікативні кодекси.
3. Комунікативна стратегія і тактика.
4. Прагматичні, національно-культурні аспекти комунікації.
5. Фактор гендерності у комунікації.
6. Мовні стилі та реєстри.
7. Комунікативні невдачі.
8. Розпізнавання стратегій, встановлення релевантності засобів, оцінка перлокутивного ефекту.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Комунікативна ситуація

Мета: Ознайомити зі структурою комунікативної ситуації. Навчити виокремлювати складники комунікативних ситуацій, встановлювати їх вплив на характер висловлювань.

Зміст практичного заняття:

1. Складники комунікативної ситуації.
2. Пресупозиції.
3. Вертикальні і горизонтальні контексти.
4. Характеристика мовних особистостей (політиків, журналістів, вчених, знайомих).

Домашнє завдання: Мовна особистість президента. Характеристика інавгураційної промови президента.

Заняття 2. Теорія ілокутивних актів. Типологія комунікативних актів

Мета: Навчитися підбирати ілокутивну рамку до природного висловлювання і встановлювати його тип, розпізнавати непрямі мовленнєві акти.

Зміст практичного заняття:

1. Характеристика ілокутивного акту.
2. Типологія ілокутивних актів. Формування зведеної класифікації.
3. Опис ілокутивних актів на матеріалі п'єси «Лісова пісня» Л. Українки.

Домашнє завдання: Визначити тип ілокутивних актів на матеріалі п'єси І. Карпенка- Карого «Мартин Боруля».

Заняття 3. Прагматика комунікації

Мета: З'ясувати умови ефективності комунікації.

Зміст практичного заняття:

1. Комунікативні інтенції і мовленнєві засоби. Максими П. Грайса.
2. Національно-культурні аспекти комунікації.
3. Розпізнавання стратегій і тактик на матеріалі листів М. Максимовича.
4. Встановлення причин комунікативних невдач.

Домашнє завдання: Аналіз стратегій і тактик персонажів у сцені сватання (дія перша, ява друга) у п'єсі Г. Квітки- Основяненка «Сватання на Гончарівці»,

Заняття 4. Поняття дискурсу. Жанри наукових праць.

Мета: Навчитися враховувати специфіку комунікативних жанрів для ефективності комунікації.

Зміст практичного заняття:

1. Жанр доповіді.
2. Жанр тез доповіді.
3. Жанр огляду літератури.
4. Жанр статті.

Домашнє завдання: Написати висловлювання різних жанрів з урахуванням умов комунікації (на вибір):

- офіційне привітання;
- офіційне поздоровлення;
- некролог;
- офіційна подяка;
- офіційний тост на честь ювіляра;
- ділова записка;
- діловий лист;
- резюме про особистість претендента на посаду;
- промова на відкриття наукової конференції

Охарактеризувати їх структуру, проаналізувати зв'язок з умовами комунікації, особистостями адресата та адресанта.

10. Рекомендовані джерела (у тому числі інтернет-ресурси)

Основна (базова):

1. Аргайл М., Фернхем А., Грэхем Дж. А. Правила // Межличностное общение: Хрестоматия. – СПб., 2001.
2. Арутюнова Н. Д., Падучева Е. В. Истоки, проблемы и категории прагматики // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVI. – М., 1985.
3. Арутюнова Н. Д. Понятие пресуппозиции в лингвистике // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1983. – Т. 32. – № 1.
4. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Т. 40. – № 4.
5. Бабич Н. Д. Основы культуры молwienia. – Львів, 1990.
6. Баранов А. Г. Функционально-прагматическая концепция текста. – Ростов-на-Дону, 1993.
7. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. – К., 2004.
8. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров // Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
9. Бисималиева М. К. О понятиях «текст» и «дискурс» // Филологические науки. – 1999. – № 2.
10. Биркенбиль В. Ф. Коммуникационный тренинг. Наука общения для всех. – М., 2002.
11. Богданов В. В. Молчание как нулевой речевой акт и его роль в вербальной коммуникации // Языковое общение и его единицы. – Калинин, 1986.
12. Богданов В. В. Речевое общение. Прагматический и семантический аспекты. – Л., 1990.

13. Бойцова Т. А. Пресуппозиция и импликация // Функциональные аспекты слова и предложения. – М., 1985.
14. Вацлавик П., Бивин Дж., Джексон Д. Прагматика человеческих коммуникаций. – М., 2000.
15. Вендлер З. Иллокутивное самоубийство // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVI. – М., 1985.
16. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория и методы). – М., 1997.
17. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Речевая коммуникация. – М., 2003.
18. Гордон Д., Лакофф Дж. Постулаты речевого общения // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVI. – М., 1985.
19. Гофман И. О «работе лицом» // Межличностное общение: Хрестоматия. – СПб., 2001.
20. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. – М., 2002; Национально-культурная специфика речевого поведения. – М., 1977.
21. Дементьев В. В. Изучение речевых жанров: обзор работ в современной русистике // Вопросы языкознания. – 1997. – № 1.
22. Демьянков В. З. Прагматические основы интерпретации высказывания // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Т. 40. – № 4.
23. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации: Проблемы семиосоциопсихологии. – М., 1984.
24. Землякова М. Л. Зарубежная коммуникативистика в предверии информационного общества // Толковый словарь терминов и концепций. – М., 1999.
25. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. – М., 2002.
26. Каменская О. Л. Текст и коммуникация. – М., 1990.
27. Ключев Е. В. Речевая коммуникация. Успешность речевого взаимодействия. – М., 2002.
28. Макаров М. Л. Коммуникативная структура текста. – Тверь, 1990.
29. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. – М., 2003.
30. Николаева Т. М. Краткий словарь терминов лингвистики текста // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. VIII. – М., 1978.
31. Николаева Т. М. Лингвистика текста: Современное состояние и перспективы // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. VIII. – М., 1978.
32. Падучева Е. В. Высказывание и его соотношение с действительностью. – М., 1985.
33. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. – М., 2001.
34. Проблемы эффективности речевой коммуникации. – М., 1989.
35. Радевич-Винницкий Я. К. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
36. Рюкле Х. Ваше тайное оружие общения (мимика, жест, движение). – М., 1996.
37. Стернин И. А. Анализ коммуникативных ситуаций. – Воронеж, 1998.
38. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие. – Воронеж, 2001.
39. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. – Винница, 2009.
40. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000.
41. Федосюк М. Ю. Нерешенные вопросы речевых жанров // Вопросы языкознания. – 1997. – № 5.
42. Феллер М. Вправне (ефективне) спілкування. – Дрогобич, 2000.
43. Шмелева Т. В. Кодекс речевого поведения // Русский язык за рубежом. – 1983. – № 1.
44. Янко Т. Е. О понятиях коммуникативной структуры и коммуникативной стратегии // Вопросы языкознания. – 1999. – № 4.

Додаткова:

1. Бубнова Г. И., Горбатовский Н. К. Письменная и устная коммуникация. – М., 1991.
2. Колшанский Г. В. Паралингвистика. – М., 1974.
3. Комунікативно-функціональна граматика. – М., 2000.
4. Львов Н. Р. Основы теории речи. – М., 2000.
5. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. – М., 1986.
6. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. – М., 1987.
7. Павлова Н. Д. Коммуникативная семантика речи // Психологический журнал. – Т. 12. – 1991. – № 2.
8. Ревзин И. И. О роли коммуникативного аспекта языка в современной лингвистике // ВФ. – 1984. – № 11.
9. Федорова Л. Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения // ВЯ. – 1991. – № 6.
10. AnderBois S. An illocutionary account of reportative evidentials in imperatives // In D. Burgdorf, J. Collard, S. Maspong, & B. Stefánsdóttir (Eds.), Proceedings of Semantics and Linguistic Theory (SALT) 27 (pp. 459–479). Ithaca, NY: CLC Publications. – 2017. – Retrieved from <https://doi.org/10.3765/salt>.
11. Anderbois S., Brasoveanu A., Henderson, R. At-issue proposals and appositive impositions in discourse // Journal of Semantics. – 2015. – № 32(1). – pp. 93–138. – Retrieved from <https://doi.org/10.1093/jos/fft014>.
12. Farkas D. F., Roelofsen F. Division of labor in the interpretation of declaratives and interrogatives // Journal of Semantics. – 2017. №34(2). – pp. 237–289. – Retrieved from <https://doi.org/10.1093/jos/ffw012>.
13. Haase F.-A. 'Linguistic Communication': A Historical and Structural Typology of Linguistic Categories and Concepts. Contrastive Studies English / Other Contemporary and Historical Languages. – April 7, 2014. – Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=2421153> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2421153>
14. Murray S. E. Evidentiality and illocutionary mood in Cheyenne // International Journal of American Linguistics. – 2016. – № 82(4). – pp. 487–517. – Retrieved from <https://doi.org/10.1086/688604>.
15. Roberts C. Conditional plans and imperatives: A semantics and pragmatics for imperative mood // In T. Brochhagen, F. Roelofsen, N. Theiler (Eds.), Proceedings of the 20th Amsterdam Colloquium (pp. 353–362). ILLC. – Amsterdam, 2015. – Retrieved from <http://semanticsarchive.net/Archive/mVkOTk2N/AC2015-proceedings.pdf>.
16. Starr W. B. Conjoining imperatives and declaratives // In R. Truswell, C. Cummins, C. Heycock, B. Rabern, & H. Rohde (Eds.), Proceedings of Sinn und Bedeutung 21. – Edinburgh, 2018. – Vol. 2. – pp. 1159–1176. – Retrieved from <https://semanticsarchive.net/Archive/DRjNjViN/Starr.pdf>.
17. Martynyuk A. Cognitive-communicative linguistics: in search of basic principles and tools of analysis // Cognition, Communication, Discourse. – 2016. – №12. – pp. 17–35. – Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/cognitiondiscourse/article/view/6849>

11. Додаткові ресурси (за наявності):

- <http://bookash.pro/ru/s/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F+%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B>
- [http://yanko.lib.ru/books/language/ru/%C2%E0%EB%E3%E8%ED%E0,%20%CD.%D1.%20%D2%E5%EE%F0%E8%FF%20%F2%E5%EA%F1%F2%E0.%20%CC%EE%F1%EA%E2%E0,%20%CB%EE%E3%EE%F1.%202003.%20%D0%E0%F1%EF.%20\(sl\).pdf](http://yanko.lib.ru/books/language/ru/%C2%E0%EB%E3%E8%ED%E0,%20%CD.%D1.%20%D2%E5%EE%F0%E8%FF%20%F2%E5%EA%F1%F2%E0.%20%CC%EE%F1%EA%E2%E0,%20%CB%EE%E3%EE%F1.%202003.%20%D0%E0%F1%EF.%20(sl).pdf)
- http://sterninia.ru/files/757/4_Izbrannye_nauchnye_publicacii/Rechevoe_vozdejstvie/Osnov_i_rechevogo_vozdeistviya2013.pdf

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Комунікативні акти поради в народних казках.
2. Комунікативні акти проклять в класичній літературі.
3. Комунікативні акти рефлексії в творчості Т. Шевченка.
4. Комунікативні акти перестороги в прислів'ях (мова на вибір)
5. Комунікативні акти поради в українських прислів'ях.
6. Прояви адресатності у жіночих журналах.
7. Прояви адресатності у чоловічих журналах.
8. Прояви адресатності у рекламі лікарських засобів.
9. Прояви адресатності у рекламі косметичних засобів
10. Прояви адресатності у рекламі їжі та напоїв.
11. Стратегії і тактики допиту у детективних творах (на вибір)
12. Стратегії і тактики ухиляння від відповідей у детективних творах (на вибір).
13. Стратегії і тактики любовної розмови (на матеріалі художніх текстів, фільмів).
14. Стратегії і тактики передвиборчого політичного виступу (на вибір).
15. Брехня як контрольований дискурс (матеріал на вибір).
16. Комунікативна структура національного анекдоту (на вибір).
17. Інтертекстуальність як ознака постмодерного дискурсу (на матеріалі художніх творів – на вибір).
18. Інтертекстуальність у науковому дискурсі.
19. Позиція автора у науковому тексті.
20. Позиція автора у політичному дискурсі.

Питання для самоконтролю

1. Комунікативна функція мови.
2. Комунікативна лінгвістика в колі лінгвістичних парадигм.
3. Лінгвістична прагматика.
4. Історія становлення комунікативної лінгвістики.
5. Комунікація як предмет комунікативної лінгвістики. Базові поняття.
6. Типи спілкування.
7. Комунікативні моделі К. Бюлера, Ю Лотмана.
8. Аспекти комунікативного аналізу в контексті комунікативної моделі.
9. Комунікативна ситуація.
10. Вербальні та невербальні засоби комунікації.
11. Поняття горизонтального і вертикального контексту.
12. Базова модель породження мовлення.
13. Фактор адресата і адресанта у процесі формування висловлювання.
14. Поняття мовленнєвого акту Ф. де Соссюра, Л. Щерби, К. Бюлера.
15. Умови здійснення мовленнєвого акту. Ілокутивна рамка.
16. Структура комунікативного акту за Дж. Остіном і Дж. Серлем.
17. Поняття локуції – ілокуції – перлокуції, їх аналіз
18. Засади для класифікації комунікативних актів.
19. Малочисельні таксономії ілокутивних актів: Дж. Остін, Дж. Серль – Д. Вандервекен, Дж. Ліч, Г. Почепцов, К. Бах, Р. Харніш, Дж. Оуер, Д. Вундерліх, У. Стайлз.
20. Багаточленні таксономії: Ю. Апресян, Т. Баллмер, В. Бренненштуль, А. Вежбицька.
21. Непрямі мовленнєві акти. Їх роль у комунікації.

22. Перспективи дослідження ілокутивних актів.
23. Проблема мовленнєвого жанру.
24. Дискурс як одиниця комунікації.
25. Співвідношення тексту і дискурсу.
26. Типи дискурсів.
27. Імпліцитна інформація.
28. Пресупозиції.
29. Поняття вертикального контексту.
30. Комунікативні інтенції.
31. Максими П. Грайса.
32. Комунікативні кодекси.
33. Принцип ввічливості.
34. Комунікативні невдачі.
35. Комунікативна стратегія і тактика.
36. Прагматичні, національно-культурні аспекти комунікації.
37. Фактор фемінності у комунікації.
38. Мовні стилі та реєстри.
39. Мовна особистість.
40. Вітчизняні та зарубіжні дослідження мовної особистості.

Додаток 3.

Модульна контрольна робота та методичні рекомендації до її виконання

Контрольна робота включає три питання. Перше питання теоретичного характеру охоплює базові поняття теорії комунікації. Друге питання – практичного характеру. Воно передбачає аналіз комунікативних актів фрагменту із класичних українських п'єс. Третє завдання комплексного характеру. Воно зорієнтовано на перевірку знань теорії жанру та типових жанрів і уміння продукувати тексти поширених жанрів.

При відповіді на перше питання треба дати чітке визначення понять, вказати, коли і як воно увійшло у лінгвістику, як пов'язане з іншими поняттями лінгвістики, проілюструвати відповідь мовними одиницями.

При виконанні практичного завдання слід дотримуватися такого порядку: 1) визначити межі комунікативних актів. При цьому треба враховувати, що репліка персонажа може включати кілька комунікативних актів різної настанови. До того ж вона може бути звернена до різних адресатів.

Кожний акт треба виписати окремо, вказавши адресанта та експліцитних чи імпліцитних адресатів. Аналіз комунікативного акту здійснювати за такою схемою:

- 1) вербальний чи невербальний акт;
- 2) типи акту за ілокуцією (та сила ілокуції);
- 3) прямий – непрямий акт;
- 4) референція (з чиєї позиції);
- 5) пропозиція висловлювання (істинне, хибне; позаістинне);
- 6) пресупозиція (макропресупозиція, соціумна пресупозиція, мікропресупозиція) – описати;
- 7) статуси мовця і адресата;
- 8) в чийх інтересах здійснено акт;
- 9) відношення до інших висловлювань;
- 10) чи дотримано позамовних приписів;
- 11) стиль акту: іронія, жарт та ін.;
- 12) перлокуція (можлива, наявна);

13) чи дотримані максими Грайса (кількості, якості, релевантності, манери).

При виконанні третього завдання слід дотримуватися такого порядку: 1) назвати вимоги до жанру; 2) проілюструвати його власним зразком чи проаналізувати запропонований текст.

Зразок варіанту МКР

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра російської мови і літератури
напрямок підготовки доктор філософії
галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 035 Філологія
освітньо-наукова програма Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство,
літературознавство, перекладознавство
дисципліна **КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА**
Модульна контрольна робота

Варіант №

1. Поняття комунікації. Моделі комунікації.

2. Проаналізуйте запропоновані комунікативні акти.

Мартин. О!.. Виходить, я — не бидло і син мій — не теля!.. І щоб після цього Мартин Боруля, уродзоний шляхтич, записаний во 2-ю часть дворянської родословної книги, подарував якому-небудь приймаку Красовському свою обіду? Та скоріще у мене на лисині виросте таке волосся, як у їжака, ніж я йому подарую.

Трандалєв. Так, виходить, візьмемо на апеляцію?

Мартин (б'є кулаком по столу). На апеляцію! Безпремінно на апеляцію! Що то за суд такий, що признав обіду обоюдною?.. Я вас питаю: яка тут обоюдна обіда? Він каже на мене — бидло, а я мовчи? Він кричить на сина, на чиновника земського суда — теля, а я мовчи? Мовчи, коли дворянина так лають? То що ж би я був тоді за дворянин? Ну, і я сказав йому: свиня, безштанько, приймак!.. Але яка ж це обоюдна обіда?

Трандалєв. Стривайте, не гарячіться! Будем апелювать.

Мартин. Апелювать!

Трандалєв. А за вивод подамо встречний іск.

Мартин. А коли треба, то й поперечний! (І. Карпенко-Карий, Мартин Боруля)

3. Вимоги до жанру анотації. Напишіть анотацію до пропонованої статті.

Затверджено на засіданні кафедри російської мови і літератури (протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.

Викладач _____ докт. філол. наук, проф. Мусієнко В.П.

Зав. кафедри: _____ докт. філол. наук, доц. Палатовська О. В.